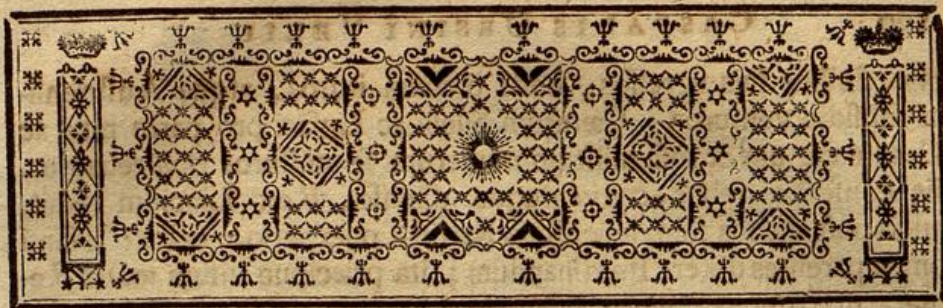




CASPARIS URSINI VELII

DE

BELLO PANNONICO,

à

FERDINANDO I CÆSARE,

ET

REGE HUNGARIÆ CUM JOANNE, COMITE SCEPU-
SIENSI, REGNI ÆMULO, FELICITER GESTO,

LIBER VI.

*Buda, repugnante Thoma Nadasdio archiepiscopo, pro-
ditione militis ab SULEIMANO capta; Vienna urbs acervi-
mo sed irritò conatu oppugnata.*



Rex Ferdinandus, apud Spiram conventu peracto, Lincium
reversus, paucos post dies, edicto conventu in oppido
Budweis, eo, convocatis Bohemiæ optimatibus ac civi-
tatum legatis, profectus est. Ibi rursus agi cœptum de
auxiliis adversus Turcarum Cæsarem mittendis. Bohe-
mi ad promissas anno superiori suppetias longe majores copias se mis-
suros magnifice promiserunt; & si ipsum Turcarum Imperatorem ad-
ventare in Austriam cognitum foret, tunc omnes, qui militari essent

Conventus
Budwiti
Bohemo-
rum.

Natus Fer-
dinandus in
Lincio.

ætate, finibus suis egressos, hosti obviam ituros, atque Austriensibus subsidio venturos. Cæterum Silesii ac Lusaci pro parte rata ac facultate certum & ipsi militum numerum se missuros pollicebantur. His confectis rebus conventuque dimisso, Rex Lincium rediit, paucis post diebus filio, felicissimo Reginæ puerperio, auctus: infanti nomen parentes dixere Ferdinandum; ita præcipue visum matri Reginæ, ut paterno nomine infans in ipsius patris mores formandus decoraretur. Non prætermittendum videtur id, quod supra quoque memoravi, observatum fuisse aliquot retro sæculis a coeli fiderumque spectatoribus peritis, res tum Archiducibus Austriæ bene feliciterque evenire, auspicatoque geri, quicquid cœperint, si illis quidvis inchoantibus imbres optortuni e cœlo demittantur. Itaque qua hora editus est regius infans, innoxius imber extemplo coortus cum tonitru, larga ac salutari pluvia in terram descendit: haud dubie portendens recens natæ sobolis successus rerum in omni vita, quam illi diuturnam adprecamur, prosperos ac felices.

Post haud multos dies, quam ex Bohemia reditum est, exploratores regii a Turcarum finibus reversi, jam pro haud dubio nunciaverunt, Imperatorem Solimannum, IIII. idus Aprilis Constantinopoli egressum, secum quam maximas copias eduxisse; præmisso jam pridem commeatu, armis ac machinis bellicis in navibus onerariis Danubio adverso flumine: quem antecesserant varii ordinis Satrapæ cum equitatu & manu prædatoria ad numerum millium XXX. Idem affirmaverunt, hostem jam ad flumen Savum pervenisse, ac pontes ædificare, quibus omnis exercitus in Pannoniam traducetur. Ipsi Imperatori Solimanno in animo esse, Ungariam sibi armis iterum subjugare, ac bello deinde Germanos tentare, quorum virtutem in armis summam ac singularem esse acceperat. Ante omnia vero terram Austriam, ejusque caput Viennam urbem amplam & florentem appetere, eoque cum infesto exercitu maturare. His itaque cognitis rebus Rex Ferdinandus, cum videret parvulam etiam moram perniciosam fore; extemplo per nuncios ac literas principes eos, quos in conventu Spirensi supra demonstravimus summæ belli administrandæ delectos, Ratisbonam evocat: quo & ipse nulla interposita mora profectus est. Ibi, quantum immineat periculi, exponit; adhortaturque omnes, ut primo quoque tempore secundum promissa, totius Germaniæ principum atque civitatum auxi-

auxilia rogant; quo mature hosti, priusquam Austriæ fines attingat, obviam iri possit. Decretum itaque, ut delecti ad id bellum duces & ipsi & per suos conquiritores militem ad numerum conscriberent, exercitumque cogerent; pecunia jam ante ad id negotii per opportunas civitates distributa. Fuere tum Ratisbonæ legati principum nonnullorum, qui censuerunt, exploratorum dictis fidem non habendam; quod plerumque mojora veris, atque incerta pro certis nunciare consueissent: placere idcirco Budam mitti spectatos homines suo ex conventu, qui de Turcarum adventu certius cognoscerent; quæ quidem res tum argumento esse potuit, plerosque principum, ut sero, ita & illibenter ac gravate, cum aperta recusatione uti eos suppuderet, auxilia missuros fuisse.

Qui Budam venerunt (1), jam ubi hostes ad Mohatz oppidum, quo in loco triennium ante adversus eosdem hostes ab Ungaris male infeliciterque pugnatum fuit, confedissent, & antecessores expediri equites, numero circiter millia triginta, vix bidui itinere ab ipsa regia abessent; eo loci cum exiguo ac semiermi equitatu Joannes Cepusienfis in castra ad Cæsarem Turcarum pervenit, exceptus ingenti clamore barbarorum, prodentium lætitiâ de adventu ipsius, & conjunctione facta armorum, ac gentis, qua cum continenter bella gessissent, in amicitiam receptæ. Cæterum Thomas Zagrabriensis antistes, ac Petrus Oerdedi jam ex professo hostes facti, hostiumque in numero a Rege habiti, uterque suos homines, quos habebant, fidos maxime ac charos, ad fines Pannoniæ cum mandatis obviam miserunt locorum viarumque scientes, ut barbaro simulatque intratum esset in Pannoniam, præsto forent, exercitusque ejus, regionum imperiti, summa cum fide usque in Austriam itineris duces essent. Edictum porro Cæsaris Turcarum per totam Ungariam, sive illud verum, sive commento Cepusienfis evulgatum fuit; qui se dedissent, aut alioqui rursus Cepusienfis in potestatem ultro pervenissent, omnes cum tectis atque agris eorum inviolatos fore: qui vero in Regis Ferdinandi fide permanerent, se eos bello persecuturum, cædes, incendia atque extrema novique generis supplicia omnibus minitari. Cujus terrore edicti oppida neque natura, neque viris armisque bene munita, proindeque hostili injuriæ opportuna, ultro

N 3

in

(1) Sic uterque manu exaratus liber; sed ad plenam sententiam desunt, ut videtur, nonnulla.

in deditionem venerunt, alienataque subito Alba Regalis & Pesta ad Cepusiensem & Turcas inclinaverunt. Eodem tempore ad Istrogranum missi Vienna praesidio Germani mille milites, ducibus Pessero Ulmenfi, & Trabingero Tyrolensi, recepti non fuere. Peditum Moravorum tria milia, auxilio Regi missa, apud Owarum se cum duobus millibus Germanorum conjunxerunt; illum praefecti regii castris locum delegerunt, ubi copias è Germania Boemorumque auxiliares praestolarentur. Caeterum nono Calend. Septembris in agro Budensi primum visae fuerunt hostium copiae; e quibus ducenti modo procurantes portis obequitarunt, ac conspectos in proximis vineis homines paucos & inermes, reque improvise trepidantes, nullo labore comprehensos abduxerunt. Ibi Thomas Nadasdinus, arcis praefectus, cum quinquaginta modo equitibus oppido egressus, & agmen praedatorium celerrime confectatus, levi certamine innito, ac quinque ex hostibus interfectis, ipse cum suis incolumis sese intra moenia recepit. Post diem vero tertium major numerus hostium propius oppidum accedere terra ac flumine; mille quingenti navales milites celocibus adverso amne provecti; quinque millia equitum levis armaturae terrestri itinere adproperabant. Hi pro moenibus oppidi castra posuerunt; comissa quotidie levia certamina ac procurrationes crebrae fuerunt. Regii milites, ne hostibus munimento essent, aut alioqui usui suburbana aedificia ad thermas secundum flumen incenderunt; cum praesertim ea maxime à parte hostes oppido imminerent. Interea vero Abrahamus (1) & Sandschacus, Posniae satrapas (2) cum triginta millibus subsecuti, haud procul a veteri Buda confiterunt propter fluminis ripam, in quibus mille pedites Sclopetarii ex eorum numero, qui a custodia sunt Caesari, delecti viri,

&

(1) ABRAHAMUS Turcis IBRAHIM; nomen hic supremi Viri, quem SULEIMANUS e gregario milite Jenitschero in supremam Viri dignitatem evectum, & nuptiis insuper Sororis suae honoratum, anno demum 1535. neci dedit.

(2) Sandschak, signum, vexillum, & translate praefecturam provinciae notat; non secus atque Beg provinciae praefectum: quemadmodum etiam ex utroque compositum rō Sandschakbegi. Bosna- Sandschakbegi, Bosnia praefectus est. Fuit olim in praefecturis provinciarum dignitas praecipua; nunc infima est: institutione videlicet huius ipsius, de quo agimus, SULEIMANI Imperatoris, qui ob temperatum scriptis legibus imperium Othomannicum, Kanuni apud suos, sive Legislator audit. Porro ex praescripto SULEIMANI, quod etiamnum viget, Sandschakbegus inferior Bego est, hic Pascha, iste Beglerbego, ad verbum: praefectorum praefecto, sive summo provinciae moderatore. Horum singulis, pro ratione dignitatis suae, jus est unius, duarum vel trium hippuridarum, sive signi ex pilis equinae caudae & brachiis argenteis scite adornati, quod Turcis Tuk dicitur. Honor hippuridis Sandschakbego non conceditur, & solo signo vel vexillo, Sandschak, ut ante dixi, appellato, superbit, unde & nomen habet.

& in re bellica præcipuum usum habentes, oppugnandi causa adducti. Hi sæpius quidem, bis vero acriter oppidum oppugnare adorti, nostrorum virtute militum atque oppidanorum repulsi, compluribus ex suis amissis, ab oppugnatione discesserunt. Diebus insequentibus, colle divi Gerardi, qui est contra arcem, occupato, hostes, eo tormenta ærea ac machinas bellicas adductas, locis idoneis constituerunt: unde arcem continenter terribilemque in modum quassaverunt assiduis ictibus pilarum ferrearum. Neque vero alii interim segnius murum aggressi oppidum oppugnare; quorum multitudini cum paucitas nostrorum non diutius resistere, neque tanti exercitus vim ulterius sustinere possent; una cum oppidanis viribus suis diffusi, relicta oppidi defensione, de nocte in arcem profugere: quod ante lucem nudatum præsidio, hominibusque vacuum hostes, unica modo porta prope arcem incensa, quæ obstructa fuerat, ac refracta, occupaverunt.

Inde prima jam luce confertim porta altera, quæ ad arcem ducit, irruerunt summa vi atque impressione in aream patentem ac nobilitatam olim Herculis signo ex ære a Matthia rege illic collocato; quod superiori anno Turcæ oppido atque arce potiti, avulsum basi marmoreæ cum reliqua regia præda Constantinopolim asportaverunt. Nostri cum animadverterent oppidum hostibus completum teneri, ac innumera atque invicta multitudine arcem circumveniri, spe defensionis projecta, ac metu perculsi, consilium cum oppidanis iniere de deditioe faciunda, recusante aliquamdiu ac improbante turpe adeo consilium pravumque, ipsorum duce Christophoro Besserer cum paucis admodum, qui adhuc memores nominis Germanici potioem duxere honestam mortem ac famam turpi vita & summi dedecoris atque ighominie plena. Sed neque hi diu admodum resistere potuerunt obstinatae multitudini; quæ ad Nadasdinum, arcis præfectum adiens, eum ut arcem hostibus tradat, si fides data sit, inviolatos dimissum iri, oratione plena minarum compellabant. Ille a principio reluctari, ac niti summa cura ac studio, ut eorum animos à tam fœdo proposito averteret: subinde admonuit eos sacramenti, quo adstricti tenerentur, etiamsi extrema omnia fuerint patienda, sese arcem non dedituros: non finerent inuri sibi tantam infamie notam: oppidum neque natura, neque opera satis munitum, in decimum sextum diem ab illis strenue defensum adversus hostes;

hostes; arcem vixdum quintam in horam, quam nondum aggressi essent hostes, tueri non posse, ac potius nolle; cum præsertim nihil deesset rerum earum, quæ usui sunt obsessis, armorum atque annonæ satis. Cæterum parvam quidem defensorum manum, sed strenuam & invictam, si se Germanos esse non fuerint oblit: auxilia e Germania Bohemiaque, ipsum præterea Regem magna cum multitudine armatorum adventare, atque haud ita multo post præsto fore. Forti animo omnes esse jubet, & hortatur, ne projiciant patriam virtutem, neve nationis bellicosissimæ jam inde ab initio gentis nomen tanti flagitii nota dehonestent. Denique ut omnia rite honesteque fubeundo deditionem facturi esse viderentur; at hostes simul atque arx dedita fuerit, ex innata perfidia ac sævitia, jure etiam gentium neglecto, rebus omnibus atque armis spoliatis, & crudelissime excruciatos, omnes ad unum interfecturos esse. Hæc talia ac plura, si forte pudor aliquis eos in officio continere potuisset, nequicquam locutus, jam ducis quoque animo ad illorum pravas voluntates deflexo, cum & hunc frustra fidei ac promissorum admonuisset, quod erat penes illos cogendi potestas, haud potuit sine periculo ipse unus cum imbelli familia diutius, cupidissime deditionem facere paratis adversari. Quo in cubiculum ducis deducto, ne quid interim secreto moliretur, quod proposito ipsorum officeret, dato primum signo deditionis futuræ, deinde sublato, quod e turris fastigio propendebat, vexillo regio, mox per murum demiserunt duos homines sui corporis, qui ad hostium castra profecti, ut cum eis paciscerentur, extemplo ad Abrahami tabernaculum deducti fuerunt: ab eo petiere, ut ubi arcem tradidissent, inviolati cum rebus omnibus atque armis abirent, atque ad hoc negotii bidui spacium sibi daretur. Abrahamus, quod erat extremum ætatis, ne diuturna obsidione tempus extraheretur, impedireturque in Germaniam suscepta profectio, quodque plures arces, Budensi regia firmiores, in itinere aut expugnandæ forent, aut cogendæ ad deditionem, confestim duos fideles sibi viros cum illis remisit; qui in arcem intromissi facile præsidio persuaserunt, ut deditione facta malent incolumes discedere, quam paullo post, si restitissent, vi capta arce & expugnata, miserabiliter trucidari. Neque vero addubitarent de fide Cæsaris; cognitum esse omnibus, superioribus annis in Rhodiorum deditione sancte integreque servatam, nihilque post la-

tas

tas utrinque conditiones & acceptas, urbe illa dedita, contra jus belli gentiumque admissum. Hæc cum illi animo aliud agitantes consternatæ multitudini subdole proposuissent, nihil potius fuit Germanis turpissima deditio, vitam modo pacti, atque ut res & arma liceret asportare, arcem extemplo hostibus dedunt. Dux ipse præfidii & Nadasdinus ac prætor Budensis, recepta arce, comprehensi, injectis catenis in castra hostium trahuntur. Ibi Nadasdinus Abrahamo, acerbe ab vehementer eum increpitanti & accusanti, quod arcem, quæ jam olim jure belli Turcicæ ditionis facta esset, dedi sibi petenti non tradidisset, respondit interritus: a Rege Ferdinando, non vero a Cæsare Turcarum suæ fidei arcem commissam; quam si Imperator Solimannus simili ratione sibi credidisset, sese pari erga illum fide futurum fuisse. Rursus ab Abrahamo interrogatus, an secum in castris permanere vellet, ac sub Cæsare, aut Joanne Cepusienfi stipendia facere? abnuit: affirmans, nondum se exolutum sacramento, quo Regi Ferdinando erat obstrictus; transire, nisi cum summo dedecore ac nota infidelitatis, ad alium dominum haud posse: nolle etiam cum Germanis dimitti neque abire. Quapropter, impetrata ab Abrahamo facultate seorsum atque inviolate discedendi, ipse ad veterem Budam se contulit. Germani, fide accepta ab Abrahamo tutum discessum fore, biduum intra arcem, ut convenerat, remanserunt. A Buda veteri Nadasdinum cum suis abeuntem circiter trecenti milites Turcæ prope ædem Virginis ad collis radices haud longe ab oppido, nisi regressus mature fuisset, adoriri statuerant, cæsosque ad unum spoliare. Inde reversi ad eum, cui deducendi cura a Sandschaco, Bosniæ Præfecto, delegata erat, orando obtinuerunt, ut navi ultra flumen transportarentur: quibus celeriter ad navem deductis res omnes, quas in sarcinis, cum exonerare currus necesse habuissent, composuerant, vi ereptæ fuerunt. Eos in altera ripa operiebantur milites Cepusienfis comitis, ut transportatos, veluti infidiis exceptos, trucidarent. Id cum præsentiret Nadasdinus, in deligatam ad navem scapham cum paucis defiliit, ac secundo amne descendit; haud longe ab Ungarorum castris in terram progressus forte fortuna pervenit ad ipsius Joannis tabernaculum: quod introgressus projecit se ante pedes hostis; a quo primum acerbe increpitus, quod Ferdinandi fidem atque arma quam sua maluerit sequi, venia data, ta-

men conservatus est; frementibus Ungaris, qui infesti eum ad supplicium deposcebant: cui ipsi vim allaturi videbantur, nisi Ludovici Gritti (1) tutela, manus eorum evasisset: qui postea in arce Budensi aliquot dies apud Joannem commoratus, postremo coactus est in ejus verba jurare; ubi diserte cautum præter cætera, ne ad Ferdinandum Regem rediret, neve contra Joannem arma fumeret, aut quicquam hostile moliretur. Fide deinde data, ac vadibus Ludovico Gritti, Broderico, & Statilio (2), ut præstitutam ad diem reverteretur; libere cum suis dimissus, domum suam abiit. Sunt vero, sed Germani prope omnes, qui pro comperto affirmabant, Nadasdinum ut est ingenio vafro ac res ad omnes habili & prompto, simulatione fidelitatis tali oratione apud Germanos usum, & reliquis omnibus cum dictis tum factis consilium de deditioe improbantem, perfidiam dissimulasse. Quippe qui simul ac hostiles copiae propius Budam accessissent, noctu consueverit, per occultum ostium ac cæcas vias arce egressus, cum hostibus in colloquium venire (3). Germani milites primum in arce, deinde & per oppidum egredi coacti, rebus suis atque armis spoliabantur, impune ea arripientibus Turcis, ut cuique quicquam placebat. Ubi extra oppidum ventum est, pro mœnibus civitatis, quam paulo ante defenderunt, contra jus belli & humana fœdera ab hostibus, apud quos nihil sancti atque integri erat, crudelissime obtruncati fuerunt: paucis admodum sive misericordia conservatis, a quibus noscitantur, sive casu tanto periculo elapsis (4).

Imperator Turcarum, Ludovico Gritti Veneto ac Joanne Cepusiense Budæ cum firmo præsidio relictis, ipse copias suas universas pergit in Austriam ducere. Arx Wissegradum a præfecto ultro

(1) *Hominis a calamitatibus Hungariæ, quas opera sua procurare adjuvit, æternum infamis. Fuit GRITTIUS Bizantii ANDREA GRITTO, qui postea Veneti Senatus Princeps exstitit, ex Græca concubina genitus. Commercio gemmarum & ingenio inprimis, quo erat vaferrimo, cum IBRAHIMI tum SULAIMANNI in gratiam penetrans, Laszkium, Comitibus Scepusiensis legatum, opera & consilio Bizantii juvit; Gubernator idcirco Hungariæ inauspicato ab JOANNE creatus. Vide JOVIUM Lib. XXVIII. p. 282.*

(2) *BRODERICUS, vulgo BRODERITSCH, Episcopus Vacienfis; ab opusculo de clade & prælio Mohatschiano non incelebris. JOANNES STATILIUS, Præpositus Vederis Budæ.*

(3) *Sut tenebræ mendacis calumniæ illuiri NASDASDII virtuti a malignitate offusæ; inquit hoc ipsum Scriptor noster. Vide JO. ZERMEGHI Hist. Rer. Gestarum inter FERDINANDUM & JOANNEM Lib. I §. 10.*

(4) *Legi omnino merentur ea, quæ de ignava Turcarum perfidia ista memoriæ prodidit DEMETRIUS CANTEMIRUS Hist. Othomanicæ, in Theutonicum idioma conversæ, Tom. I. pag. 278. not. (27.)*

ultro deditur. Porro Strigonium excluso, ut ante demonstratum est, præsidio Germanorum, similiter in potestatem hostium pervenit; itemque Comarum insula, præsidio illinc profugiente, & Jaurinum, a nostris cum viribus suis diffident incensum, nullo labore ab hostibus capiuntur. Owarum deinceps, a præfectis præsidii Bohemici corruptis, proditione hostibus traditur. Ita oppida atque arces, ac quicquid munimentorum inter Budam ac Vienneam cis Danubium erat, aliæ minis compulsæ ac metu & virium infirmitate suarum, partim voluntate se dediderunt: præter Pragenses (id oppidum ad Leitam flumen situm distat Vienna sex miliarium intervallo,) qui Cæsaris legatis, de deditione missis, opportune responderunt: ubi Cæsar Vienna esset potitus, se quoque, nulla mora interposita, illius sub imperium ac potestatem concessuros; quorum responso Cæsar Solymannus comprobato, per fines eorum pacatum exercitum, nihil hostile toto illorum agro fieri passus, conduxit: nimirum ut fama crudelitatis ac perfidiæ hoc pacto committigata apud reliquas civitates belli principio sibi clementiæ opinionem conciliaret. Porro antequam hostilis exercitus ad Owarum pervenisset, duces Regii exercitus rerumque bellicarum consulti (quod copiæ universæ nondum erant coactæ, & fero nimis auxilia è Germania mittebantur; neque vero Bohemi dum in armis erant, exceptis Moravis, qui tria modo peditum millia miserant, cæteri ad fines provinciæ tutandos domi retenti) locum, quem castris delegerant haud procul ab Owaro, eumque munire cœperant, relinquere coacti, militum quod foris erat intra mœnia urbis conduxerunt. Quo eodem fere tempore Eiteleckius a Reyschach, cujus opera superiori bello strenua ac fideli Rex Ferdinandus usus erat, adduxerat tria millia Germanorum peditum electorum.

Res ipsa postulare videtur, ut qui a Rege delecti viri primarii bellum tam difficile ac periculosum administraverunt, eos nominatim recenseamus. Præter Fridericum comitem Palatinum, qui præerat copiis ex imperio missis peditum VII. millibus, equitibus mille circiter ac quingentis; is ponte jam ab hostibus intercepto atque incenso, omni præterea aditu prohibitus, urbe ab omni parte circumfessa, apud Crems oppidum subsisterat, nequicquam auxiliis illis equitum adductis; pedites modo circiter VI. mille sub tredecim signis, pridie quam urbem obsiderent hostes, secundo flu-

mine ratibus delati urbem intraverant. Sed excluso Friderico consensu omnium communi Philippo Palatino Comiti, qui ut gratuitam, ita egregiam operam in hoc bello, centum cum equitibus Vienne mature veniens, navavit, magnanimo juveni id honoris detulerunt; ut quasi surrogatus Friderico in concilio præsideret; id nimirum tribuentes & generi & virtuti eximiæ spei principis. Cæterum summa imperii ad quos communiter delata erat, fuere Comes Nicolaus a Salm, laboribus bellorum ac periculis multorum exhaustis, & partis ab hoste crebris victoriis præcipue clarus; Wilhelmus a Rogendorf, vir animi constantis ac consilii; is imminente bello e Belgis usque a Rege accitus, cum jam olim perfunctus militia & aulicis ministeriis domi in otio senescere constituisset; tamen permotus tanti belli fama domesticam quietem & securitatem posthabuit publicæ saluti; Marcus item Beck a Leupoldstorf ærarii Austriaci quæstor, annonæ reique cibariæ; Udalricus Leisser tormentorum præfectus; tum magistratus summi Austriæ cis Anasum; quorum princeps Georgius a Buechaim, & Nicolaus Rabenhaut Cancellarius, haud minus consiliis quam armis seque & urbem tutabantur. Præterea duces præcipui quatuor, Joannes Cacchianer, Leonardus a Vels, Eckius a Reuscha, & Nicolaus a Turri, viri cum corporis viribus, tum spiritus atque animi vigore clari ac pollescentes, & belli artium periti: itemque cæteri duces, tribuni, ac centuriones, quorum virtus cum alias, tum in hoc bello cumprimis enituit. Sed præcipuam laudem meruerunt, qui gratuita stipendia facientes voluntarie militaverunt, ac manifesto discrimini sese sponte sua alacres obtulerunt: qui ne merita laude fraudentur, nomina duntaxat eorum quasi percurramus. Comes Wolfgangus ab Oettingen, Rupertus comes a Mandersschit, uterque clariss. natalibus, sed hic etiam naturæ ornamentis, & scientia linguæ Latinæ decoratus: Wilhelmus ab Hermberstein, Christophorus Lamberger, Erasinus Scheurer, Georgius Wolfrobsdorfer, Joannes Haug, Hieronymus Rugo; generosi omnes, nobilesque viri.

Interea temporis Imperator Turcarum festinare, nihil ad celeritatem summam reliqui facere; ut exercitu, priusquam coirent auxilia, ac collatæ essent in unum nostræ copiæ, urbem circumfunderet. Jam antecursores, duce quodam Michaële Ogel, provolantes passim in agris vicos atque ædificia incendebant agrestibus interfectis,

fectis; aliis, quorum species corporis, aut robur bello ac cæteris ministeriis utile fore videbatur, captis. Ac primum quidem ut plurimum terroris incuterent hostes, a nullius cæde sibi temperaverunt; neque vero sexus, neque ætas ulli profuit, quominus infantes, impuberes, etiam utero gerentes fœminas contrucidarent. Unde passim fœda ex agris ac miserabilis fuga agrestium orta, quorum alii in proximas sylvas fugientes salutem quæsi-
verunt; alii oppida vicina, plenissimis viis agentium trahentiumque partem aliquam fortunarum, ipsamque adeo urbem Viennam petierunt: qua ex re tantus subito terror occupavit civium animos, ut prope major pars urbe profugeret; eductis uxoribus atque liberis cum rebus, quas in tumultu repentinaque trepidatione arripere, ac secum asportare potuerunt. Hostes nihilo segnius grassari ulterius, atque omnia loca ferro atque igni vastare; sylvam ante omnia circa urbem occupare, in qua fugientium magnum numerum interfecerunt, paucis per occultos tramites ac loca saltuosa elapsis: quorum alii fame perempti, post dies aliquot vix semivivi tenebrarum beneficio ex latebris prodire tandem coacti, aut per notas semitas, sive quocunque casus tulit errantes evaserunt, aut rursus in hostium manus crudelissimas inciderunt: nonnulli, qui cibaria secum tulerant, in locis equiti inaccessis, donec recesserat hostis, securi delituerunt. Jam per totam Austriam cis Danubium nihil omnino tutum atque pacatum erat; ubique infesta omnia ac hostium plena, eorumque injuriæ propter fugam incolarum opportuna: exceptis paucis munitioribus oppidis, quæ facile prædatoriam manum arcuerunt, reliquo exercitus robore cum omni oppugnandarum urbium apparatu ad obsidionem Viennæ contracto. Ac neque confertim uno agmine incedebant hostes, verum prædabundi catervatim modo conglobati, modo alius alio divisi, sine ordine atque imperio totam regionem pervagabantur. Initio propius urbem licentius obequantibus, nostri equites quamlibet pauci eruptione facta sæpius occurfabant; cum quibus levia certamina ferentes interdum duos, tres, quatuorve, modo plures, aut interceptos introduxerunt, aut obtruncatorum capita secum intra urbem retulerunt. Duces interea ac præfecti regii, quorum nomina supra memoravimus, ad urbis cum custodiam, tum defensionem cohortes singillatim disposuerunt, ac belli munera inter se partiti suas cuique duci partes & locum attribuerunt.

Non alienum fuerit, ut, quoniam obsidionem tantæ urbis & fortunam obsessorum descripturi sumus, ejus situm, sed brevissime, exponamus; quam plerique in Pannonia superiori posuere, alii Noricorum urbem esse contendunt: inter quos neque de nomine convenit, cum alii Flavianam a duce quodam Flavio, partim Viam appellent. Cæterum recentiores Viennam a fluvio, qui proxima fylva natus torrentis in modum urbem præterfluit, nomen inditum credunt, itemque eodem nomine collem meridiem versus, a quo leniter declivis, dextra orientem solem spectans urbs, usque ad flumen Danubium, qua pars amnis ex alveo suo deducta urbis ipsius mœnia proxime alluit, porrecta est in septentriones; parte reliqua in occidentem vergit (1). Urbs imprimis ampla ac florens, deorum (2) templis civilibusque ædificiis supra quam credibile est exculta. Verum inter alias eminet divi Stephani ædes, turri excelsa raro ac magnifico opere insignis. Ea pyramidis instar fastigiata in altitudinem admirandameducta est lapide exfecto ac quadrato: alteraque ex parte consimilis, sed imperfecta structura, turris eadem forma, atque altitudine huic adæquanda visitur. Inter vero cætera divorum fana, quæ intra extraque urbem plurima erant, cultu pietateque insigniter decorata, septem monasteria diversarum observantiarum fratres inhabitabant, ac totidem virgines sanctimoniales, uno dempto, in quo non nisi quæ corpore quæstum fecissent, aut alioqui impudicæ tandem vitæ turpiter actæ poenitentia affectæ, ac criminis culpam deprecaturæ toto ætatis reliquæ tempore, receptæ fuerunt: hæ psalterium ac reliqua carmina, in sacris usitata, solæ Germanica lingua decantant. Ad hæc septem fora seu publicæ areæ, ac totidem urbis portæ, itemque tribunalia; tum inter cætera magnifici operis ædificia Regia, principum amplissima domus, in eaque horti pensiles; urbs hodieque, si cum Germanicis conferatur, facile princeps, paucis urbium Italiæ celsura. Sed neque natura, nisi qua parte flumine diducto alluitur, neque opere satis quidem munita; cum aggere manu modo factò, atque e terra aggestitia comportato, tum muro vetustate ac pluvia adesto, proindeque parum

(1) De originibus, situ, ac nomine Augustæ Urbis nostræ prolixe admodum & operose Cl. Lambecius agit Comment. Lib. II. Cap. I. & II. ad quæ opinionem nostram adscribere non negligemus.

(2) Molestia Romanæ elegantiae & putida religio, ut jam supra monui.

rum firmo, neque anguloso, sed continuo ductu pro loci natura circumdata sit: raris etiam turribus insigni, neque iis ad propugnandum, una atque altera exceptis, multum idoneis & accommodatis. Suburbana ædificia usu necessaria, atque amœnitate jucunda, propter hortos amplissimos late urbi circumfusa, spatio prope duum in orbem milliarius continebantur: quæ agger ac fossa humiles, & fepes circumducta XII. pedes alta claudebant. Ea ne occupata hostibus usui ac munimento essent, prope sub adventum eorum in prædam militi nostro data, direpta, atque incensa fuerunt. Neque enim tantum spatii fuit imminente hostili exercitu, ut quisque fortunas suas intra mœnia comportaret. Quin etiam permultis res suas in tanto tumultu trahentibus milites violenter eripuerunt; ut jam tum inimicum animum illorum, ac direptionem ipsius etiam urbis cupientissime aventem, si eventus spei tam sceleratæ respondiisset, facile agnosceres. Unde profecto ingens incolarum multitudo extremam ad miseriam & egestatem rapinis militis nostri atque incendiis redacta fuit.

Erat ante portam Carinthiam hospitalis domus longe amplissima hominum aut morbo insanabili, aut annis confectorum, quibus ex se atque etiam ex suis nihil præsidii esse poterat; in ea ædes divino Spiritui sacra fuit: cujus in sacraria, cum diriperetur, miles introgressus, conceptaculum arripuit, quo sacramentum divini corporis tenebatur; id argenteum esse ratus atque inauratum, cum esset ex orichalco, effuso in solum sacramento, sacrilegis manibus profanatum quasi furto sustulit. Tantum sceleris haud diu impunitum passa est divina ira; ille enim impientissimus paucis post diebus deprehensus, ac sacrilegii condemnatus, poenas meritas persolvit. Multæ præterea ædes sacræ direptæ incensæque fuerunt; in his monasterium fratrum divi Francisci, sanctimonialium ad divi Nicolai & Magdalænæ: denique complures domus civium, prætoriorum instar ac villarum sumptuosæ exædificatæ; inter quas eminebant ædes Præpositi Neoburgensis, Regiæ persimiles, saluberrimo atque amœnissimo tractu sitæ: quæ præter alias commoditates, in Septentriones subjectis vinetis hortisque ac pratis cultissimis, ad flumen Danubium gratum admodum & jucundum prospectum habuerunt. Sed neque dum tam in propinquo hostis fuit, quin, si tantum fuisset studium conservandi res alienas Germano militi, quanta in rapien-

rapiendo corrumpendoque omnia inerat libido; & multi cives privata sua bona flammis eripuissent, & ingens frumenti numerus atque vini in urbem comportari potuisset. Iisdem porro diebus, missis aliquot equitum turmis circa propinquos urbi pagos, jumenta & pecus omne in urbem compulsus est, & pabuli quod ubique fuit convectum. Munitiones juxta muros crebræ excitatæ tumultuario opere, quarum hæc erat forma: trabes in longitudinem directæ una supra aliam affigebantur ordine duplici, intervalloque inter se distantes pedum octonum; id intervallum muri crassitudinem exæquabat, in nonnullis etiam excedebat, ac fimo terraque repletum fuit. Huic tali operi ad altitudinem muri educto ænea tormenta imposita quamcumque in partem agi, atque explodi in hostes poterant. Itaque suburbana, quæ non nisi innumera vi armatorum defendi poterant ac conservari, propter celerem hostium ac propinquam impressionem incensa fuerunt. Inde bellicæ rei administratores, ut supra memoratum est, quadripartito custodias per urbem, tormentaque & milites in muris locisque aliis idoneis disposuerunt. Tum jurejurando sanxerunt inter se, civitatem non dedituros, neque subituros ullam pacis conditionem; haud dubii, si modo mensuram obsidionem tolerarent, totam Germaniam interea temporis ad ferendam opem, mittendaque auxilia concitatum iri. Primum itaque Philippo comiti Palatino, quod militum ex Imperio venerat, attributum; qui a via, quæ ad fluvium fert, turrique cognomento Rubra ultra portam Stubariam, quæ Pannoniam spectat, per domos civium in hospitia divisi, decuriatim suo quique tempore in stationes vigilasque ière. Inde Eckius a Reuscha cum peditatu ad numerum trium millium usque ad hortos pensiles & principis Regiam, portam Carinthianam turrinque contiguam portæ & cognominem tenuit. Proxime hunc Leonardo a Vels, qui præfuit tribus peditum millibus, quos ipse e Pannonia secum paullo ante reduxerat, Regiæ ipsius custodia mandata erat. Ab ea porta usque ad Scotorum ædem Wolfgangus a Rogendorf præfectus equitum Austriæ, & mœnia & portam defensandam suscepit. Inde quod mœnium est ad turrim usque, cui nomen a Judæis inditum, Rumperto ab Ebersdorf assignatum, cum eo Germani mille pedites ea loca tuebantur. Secundum hos Hispani circiter septingenti milites Sclopetarii collocati. Quod reliquum fuit spatii Bohemis duobus millibus
milli-

militum duce Erneſto a Brandenſtain tuendum datum; cui adjunctus comes Joannes ab Hardeck; hi portam utramque ad flumen ferentem tenuerunt. Multis in locis domus, propinquare muro, dirutæ fuerunt ac ſolo æquatæ, complanatique una in areas horti: ut ſi unquam hoſtes muros ſuperaffent, acies expedite inſtruendi ſpaciū haberent, ac locum intra mœnia conſigendi. Præterea portæ, excepta una, omnes obſtructæ fuerunt.

Porro ſuper turri Carinthia, ejuſque in medio (quæ una lapide quadrato exſtructa, firmitate ſua ac loci opportunitate, ut poſtea ex captivis cognitum eſt, hoſtibus ingenti nocumento, noſtris vero magno uſui fuit) bombardæ grandiores duæ, totidem colubrinæ, itemque alia tormenta collocata fuerunt. Murum inſuper quibus maxime viſum eſt locis, cavis duum triumve cubitum longitudine, aperiunt; e quibus tormentorum exploſione hoſtes propius accelluros peterent, ac deterritos ſubmoverent. Aenea tormenta omnis generis, bombardæ, colubrinæ, & quæ falconetti, & a ſono *cantrices* Germanis appellantur, paſſim in muro ac turribus, etiam in areis ac domibus, propinquis muro, opportune diſpoſita fuerunt ad numerum circiter LXXXX. Cæterum & ſcandularia teſta, mœnibus vicina dejecerunt; ne, ſi forte hoſtes ignea jacula intra mœnia aliaque exurimenta contorſiſſent, aridæ materiæ illatæ incendium exſciſcitant. In ripa citeriori fluminis, quod ea a parte ob mari humilitatem urbs leviter munita erat, arborum trunci delibrati ac præacuti defixi, a ponte uſque ad turrim, cui a ſale cognomen eſt, pertinebant: itemque magna vis circulorum, quibus dolia vinciuntur, & doliorum, quantum haberi poterat, terra & ſaxis impleta pro muro ſecundum ripam collocata ſunt. Naves denique, quas ſupra oſtendimus, fabrefactas bellicum ad uſum, ac celoces prope CC. quod remiges Itali & Navarchi, jam pridem ex Foro Julii accerſiti, in tempore non venerant, primo demiffis malis antennisque ex ſtatione propius urbem adverſo flumine perductæ ſunt, celoces combuſtæ. Deinde jam obſeſſa ab hoſtibus urbe, & ponte occupato, ne in poteſtatem hoſtium pervenirent, majores, quæ Liburnicarum inſtar erant, perforatas noſtri in flumine demerſerunt. Hoc maxime modo peditum cohortibus diſpertitis, tormentisque opportune diſpoſitis, atque omnibus proviſis præparatisque ad deſenſionem rebus pro tempore, & excitatis munimentis adverſus quemlibet impetum ho-

S. Marci co-
nobium.

stis, urbem communierunt. Atque hæc dum intra mœnia aguntur, turmæ equitum toto eo triduo sæpius excursantes, cum antecessoribus hostium, quorum plerique portis adequitabant, crebra ac levia prælia inierunt. Utrunque data & accepta damna; nostri capita interfectorum præcisa intro referebant: illi contra nostrorum præfixa hastis, quæ captivi ex nostris (semel enim septem vivos ceperant) singula ante conspectum Solymanni deducti portabant, atque ita hostibus ludibrio erant. In his erat signifer turmæ Silesiorum equitum, qui sub Joanne comite Hardeckio merebat, non postremæ nobilitatis juvenis; qui, equo prolapsus in caput effusus, socio arripiente signum, captus est ab hostibus. Ibi atrox & crudele facinus fecere hostes: cum enim non essent tot capita interfectorum, quod erant captivi, quippe tres tantum in eo certamine ex nostris interfecerant: ex proxima hospitali domo lepra ac morbo gallico infecta corpora protraxere, quorum cervicibus avulsa capita militum captivorum hastis præfixerunt, atque hoc modo in castra profecti, spectaculum sane quam sædum suo Imperatori præbuerunt. Porro Cæsar ipse de captivis quærere cœpit, quid in urbe molirentur milites ac cives, & numquid in voluntariam deditionem concessuri mallent ejus amicitiam & benignitatem, quam vim ac sævitiam experiri? cui intrepida oratione captivi responderunt, nihil minus illos cogitare: omnes omnia ante extrema passuros, quam tantum in se facinus admittant: esse circiter duodeviginti millia armatorum: omnes inter se juramento sanxisse, urbem non deserturos, sed defensores acerrime: eosque multitudine hostium haud magnopere terreri.

Hæc atque alia a captivis intelligens Cæsar, denique de Regis Ferdinandi absentia, qui tum Lincii subsistebat, ægre ac periniquo animo tulit militum constantiam nostrorum ac virtutem, spe sua frustratus, quam ei fecerant Pannonii, qui Cepusiensem secuti cum eo Turcarum in castra pervenerant; pollicentes fore, ut simul exercitum ad urbem moveret, sine ullo certamine ea potiretur. Proinde ira accensus, hæc talia minaciter dixisse fertur: nos vel si in intimam Germaniam sese abdiderit Rex vester, & ipsum, & cæteros Germaniæ principes, bello usque persequemur, ac quovis insectabimur cedentem. Præterea affirmavit, urbi & obsessis nihil profutura suburbana exusta; spem certam se habere propediem potiun-

dæ civitatis. Postridie vero signiferum, atque una treis alios veste holoferica, auro interstincta, ac ternis aureis donatos, cum talibus mandatis Viennam remisit: si voluntariam facerent deditionem, se pacificantem extra mœnia conditiones daturum & accepturum, ac ne unum quidem ex suis intra mœnia ingredi passurum, & repente exercitu deducto, omnia illis pacata fore & tranquilla: sin aliter essent animati, pro certo crederent, obsidionem non iri solutum, antequam vi urbe potiretur: quam quidem captam, omnibus ad unum promiscue interfectis, incendere destinarit, ac funditus solo adæquare; editurus in ipsos duces, ac qui dissuasissent deditionem, exempla horrenda atque inaudita; quos exquisitissimis cruciatibus laceratos, & tormentis statuisset excarnificatos necare. His, vel propositis lenibus conditionibus posse sperabat animos eorum flecti, vel minis perterritos ac magnitudine suppliciorum ad deditionem compelli. Ad hæc cum nihil responsum esset, jam minime cunctandum ratus, quo urbem & obsideret, & vi summa oppugnaret; ac ne auxilia Germanorum Bohemorumque, quæ longe maxima adventare nunciabantur, urbe reciperentur; vias omnes, ac pontem quamprimum interciperet. Itaque coactis omnibus copiis, ad urbem infestis signis, & acie ad dimicandum instructa duxit: castris celerius omnium opinione positis, totam urbem circumvenit.

Incredibile dictu est quantum spatii castra majora minoraque complexa fuerint, longissimo tractu extenta. Tabernaculorum ac papilionum numerus non poterat iniri; quæ tamen multi prædicant, fuisse ad numerum XXX. M. Porro castrorum situs ac forma hujusmodi erat. Majora Cæsaris castra mille passibus ab urbe posita, à divi Marci usque ad flumen Schuecham, qui abest II. milliaribus Vienna, late pertinuerunt. In medio castrorum planities ingens, in qua Augustale constitutum erat ipsius Cæsaris, cujus tabernacula cespitibus constrata, ac regio luxu magnifice exornata, undequaque aureis peristromatis, aulæisque exoticis ac pulvinis refulgebant. Quingenti circum ea sagittarii, Cæsarei corporis custodes, die noctuque excubabant. Inde haud procul in eadem planicie ænea tormenta circiter trecenta collocata intra munitionem; quippe fossa perducta erat alta pedes XII. Circa ea loca X. peditum millia optimi generis, militum exercitissimorum ac præstantium bellica laude, sclopetarii partim, alii sagittarii, disposita fuerunt. Ante Cæsaris castra pro-

pius urbem Abrahamus longe lateque sua habuit, a fluminis ripa usque ad collem urbi cognominem porrecta. A tergo castrorum Cæsaris, Asiæ minoris præfectus cum ingenti armatorum multitudine in excubiis collocatus, confidebat: post vero collem amplissimo tractu Taurini ac Bosniæ satrapæ. Ab his Romanæ præfectus & Mustarski circa pagum divi Udalrici versus S Vitum, usque ad ripam Danubii, sub montem Cetium latissime singuli sua castra statuere (1). Porro navales milites ripam fluminis citeriorem contigui reliquorum castris longitudine trium mil. passuum tenuerunt. Hoc maxime modo longe potentissimi tyranni prope innumerabiles copię urbem nobilissimam & pulcherrimam circumfoderunt.

Sunt vero, qui inito numero affirmant, eum circiter CC. & LXX. M. hominum adduxisse, in quibus fuerunt duntaxat C. M. armatorum, quorum virtus longo & assiduo bellandi usu & exercitatione spectatissima probatissimaque fuerit. Reliquum militum vulgus semierme, plerique veruta, aut fudes præacutas, sparolue, nonnulli falcatos enses, acinacesue portant ferentarii, captivi, lixæ & calones. Populatores equites, quos antea dictum est exercitum præcessisse, jam non uno agmine conferti, sed quam maxime diversi & carptim per omnem Austriam cis Danubium discursantes, itemque Styriæ per bonam partem late omnia pervasabant: pagos, domosque in agris incendere; occidere complurimos mortales; in omnes nullum non crudelitatis inhumanæ genus edere; in captos maresque & fœminas, quos forma ac flos ætatis paulo decentior commendabat, libidinosè commoveri; virgines stuprare, a quibus & puellas constat immodico Veneris usu enectas; infantes secare, aut in sepium palis, aut paxillis ædium suspendere confossos; nonnulli suis ipsorum hastis præfixos ludibrii causa portare; Utero gravidarum ferro aperto fœtus evulsos laniare; passim ingentem pecudum hominumque prædam age-

(1) Obsidionis hujus ephemerides, sive res diebus singulis gestas, diligenter scripsit PAULUS PESSEL, ERNHOLT dictus, testis ἡγοράτης, quas etiam die 10. Novembris, sive sexta & vigesima post solutam obsidionem die, Ferdinando Primo Cæsari obtulit. MATHIAS FUHRMANNUS excerpta ex illis nonnulla in lucem protulit in opusculo, ALT UND NEUES WIEN inscripto, Part. II. pag. 745. Integra superant in manu exarato Libro Cæsareo, inter eos, qui nondum recensiti sunt, 714; ubi locus, quem hic attigimus, est in hunc modum: Darnach gehen Töbling, und gegen S. Veit werts hinauf, sein gelegen die Walla aus Smedrin und Mostersky. Smedrin ex Semendria, urbe Servię, corruptum esse videtur; Mostersky oriundum ex Mostar, urbe in Hertzegovina sita, vel eidem præfectum, Dalmatis notat. Cæterum ephemeridibus PESSELI scriptorem nostrum fuisse usum, compertum haec eo; dignum tamen singulari laude libenter agnosco, quod, quæ urbis tunc nostræ fuit, faciem egregie, ut vidimus, pinxerit.

agere; vicos omnes diripere, ac deinde igni corrumpere; vasta omnia longe lateque facere; paucis sola fuga in tam improvise terro-
 morum hostium impressione salus quaesita, quos tamen per loca dif-
 ficillima & equiti inaccessa, asperrimasque vias, & tramites hostes
 infecuti sunt, sed eos duxere transfugae nostri regionum viarumque
 periti. Postremo Danubium trajicere conantes, itemque Anasum
 flumen, agrestes ac servi, ex pagis pro milite exciti, ubi brevis
 facilisque trajectus videbatur, ea loca communierunt, & transitu
 saepius vada fluminis tentantes prohibuerunt, & sclopetis ac bombar-
 dis per ripas dispositis, adequitantes arcuerunt. Verum non utique
 omnibus impunita fuit tanta saevitia: quippe agrestes multis in locis
 consociati interdum haud veriti sunt cum pluribus congregi, & acer-
 bam illis ac cruentam praedam subinde fecere; fuitque multis fune-
 sta ea populatio. Plerosque noctu sub tectis inopinantes oppresse-
 runt: quodam in vico memorabilem adversus eos foeminae pugnam
 edidere, non quidem militaribus armis instructae, sed verubus, per-
 ticiis ac furculis, titionibusque; tum quicquid teli usum in tanto di-
 scrimine arreptum praebat. Id virilis audaciae facinus vel hostes
 ipsi in imbecillo sexu sane multum admirati collaudaverunt: alios, ex
 arcibus nostri excursantes, interceperunt incautius praetereuntes,
 quos ex alto praecipites datos interfecere; neque vero paucos in hor-
 reis caulisque pecorum coercitos & inclusos, igni succensis, necave-
 runt: sed ante omnes Sopronienses crebris excursionibus interdum
 integras turmas nacti exceperunt. Abs quavis arce, aut templo,
 aliove septo, ac mediocri a munitione in agris, quo nostris perfu-
 gium erat, hostes excussu sclopetorum, aut cujuslibet tormenti ex-
 plosione summoti continuo diffugerunt. In compluribus pagis deli-
 bratae abietes, ramorum acumine horridae, ac transversae per vias
 collocatae, singulae portarum instar aut catarractae ingressum ho-
 stium impediabant. Hoc munimenti genus multis salutem afferebat,
 cum passim viis objecti ericii aut hostis iter demorarentur, aut pror-
 sus aditu prohiberent: quodsi dux Palatinus Fridericus, quem su-
 pra dictum est in oppido Crems cum equitatu Germanico constitisse,
 aliquot turmas in vagantes hostes ac populabundos (quae res erat &
 factu facillima, & haud magni, imo vix alicujus periculi ac laboris)
 emisisset; complurimi ac prope omnes intercepti hostes fuissent: ne-
 que vero ausi ulterius populando grassari, intra sylvam, quam jam-

pridem occupaverant, compulsi quieuisſent. Verum haud ſcio, utrum malevolentia auxiliariũ, an metu periculi, tum rei bene gerendæ occaſio dimiſſa fuerit. Multa certe manifeſte detrectationis, etiam timoris ſigna fuere hominum, per vinum & luſum toto obſidionis tempore dies terentium, qui hoc unicum ſcilicet virtutis ſuæ ſpecimen ediderunt. Mauternum oppidum proxime pontem contra Steinam ſitum, quod una turma equitum ac peditum præſidio levi ab omni iniuria hoſtium ac maleficio defendi poterat, egregii illi auxiliares equites direptum incenderunt; diffidentia conſervandi illius, factum turpiſſimum tegentes: quo uno gloriari tantum poſſunt, & quod hoſpitibus graves & injurii multis modis, præter cætera exſiccatis doliis immani & perpetua compotatione & cum fece tantummodo relictis, & compilatis ſcriniis, effractis cubiculorum foribus, latrocinio plerique nobilitati domus ſuas redierunt: quorum poſtea diſceſſus haud minori lætitiæ fuit miſeris civibus, quam Turcarum, ſoluta urbis obſidione, proſectio.

Interea inſtructa ad urbem Viennam oppugnatione, cum obſeſſi intrepide murum ascenderent, & ex turri Carinthiana bombardis colubrinisque continenter diſploſis complurimos interficerent, hoſtes ſumma vi connixi, imprimis ſcolopetarii parietibus tecti ædium, prope pomœrium exuſtarum, defenſores in muro impune ferire; ipſam turrim creberrime faxeis ferreisque pilis quaſſare, huic uni rei intenti eſſe; tanta vi inſtare, ut noſtri propugnaculis depellerentur, neque ſe quiſquam hoſtibus in conſpectum dare in mœnibus auderet, multique ex noſtris interficiebantur, cum interim perpauci hoſtium læderentur. Siquidem ædium parietes, in quibus tuto verſabantur, cavis frequentibus aperuerant; ex quibus uno eodemque tempore glandium plumbearum a ſcolopetariis, in modum denſiſſimæ grandinis, vis infinita continenter exploſa eſt, adeo ut omnis conſiſtendi in muro militi noſtro adempta fuerit facultas. Sed & ingens multitudo ſagittariorum ſpargebat veluti imbrem miſſilium ſagittarum, quibus turrium faſtigia ac domorum, veluti nube contecta, inhorruerant. Interim cuniculi ad turrim acti, quam pulvere bombardico, in vaſculis ſuppoſito, diſcuſſam labefactare conabantur. Adhuc unus reliquus erat aditus, ponte nondum intercepto, quem milites nautici circiter CC. navigiis actuariis celocibusve ſumma celeritate adverſo flumine proſecti, parvo labore occupant, & in-

& incendunt occupatum. Adversus quos emissæ ex urbe turmæ aliquot, ac peditum sex cohortes, ut sero nimis, ita nequicquam exiere, re infecta subito regressi. Hostes enim tutum ad naves receptum habebant: quo, conspectis nostris, protinus confugientes, celerime ad ulteriorem ripam delati sunt: eam oram tuto legentes, eo loci se contulerunt, quem antea dictum est illos delegisse castris faciundis: a quibus tanto studio pontes incensi fuere, ut aquarum tenuis tigna ac publicæ deflagrarint, vix ut præusta cacumina supra aquas emineant. Ad hoc nostri milites, quicquid erat ædificiorum inter pontes, incenderunt. Ad hunc maxime modum pontibus interscissis, & munitionibus dejectis, jam omni a parte veluti corona cincta urbe, obsessi tenebantur; ipsi exitu, nisi manum conferere voluissent, alii vero introitu, qui auxilio venerant, prohibiti; utrinque ferro via faciunda erat: quod propter exiguitatem copiarum perdifficile fuit & periculosum. Jam & spem deposuerant obsessi auxiliorum, omnisque externæ opis expectatio minuebatur, eoque postremo decursus est, ut se mœnibus armisque defenderent, pacis nullas conditiones neve æquas, neve iniquas accepturi; modum defensionis urbis non nisi mortem, omniumque eundem casum atque exitum facturum. Arrectis hoc modo omnium animis, non solum se mœnibus tuebantur, ac sua impigre quisque obibant munia, sed etiam eruptione facta crebro hostem prælio laceßebant. Semel meridie quinque peditum cohortes lectissimorum hominum emissæ, ac copias hostium, multitudine superiores, adortæ, complures incautos confoderunt; in quibus duo insignes ac strenui viri, quos ex armis & habitu duces fuisse cognoscebatur, interempti sunt. Comperitum erat postea & cognitum ex captivis, paulo prius, quam nostri milites urbe egressi fuissent, Abrahamum speculandi causa, contemplandique urbis situm, proxime mœnia accessisse; nihil tum minus metuentem, quam nostrorum eruptionem: ideoque illum inopinantem, si paulo maturius erupissent, aut opprimi potuisse, aut vivum deprehendi. Nullo deinde non die a nostris excursatum est, hostiumque complures interfecti.

Neque vero nostris non illata damna, ac mutæ interdum clades fuerunt. Cum enim aliquando maxima peditum vis erupisset, unius clamore incerto militis, nondum hoste faciente impressionem, qui vix in conspectu adhuc erat, tota repente acies turbata & versa,

sa, ac vana formidine perculsi omnes turpissimæ fugæ se mandaverunt. Ibi non pauci ex nostris desiderati, præsertim quorum pudore metus compressus erat: ii strenue pugnando hostium ingruentium vim sustinentes perierunt: quos inter dux quingentariæ cohortis Wolfgangus Hagen, sclopetaria pila ictus cecidit, & circa eum strenuissimus quisque miles interfectus. Occubuit ille magno omnium dolore, præsertim bonorum; quod erat non minus vita integra, quam animo ad capeffenda pericula sublimi & interrito, nulla labe militaris libidinis, aut avaritiæ sordibus contaminatus. Tanta porro trepidatio fuit, ac tam ingens metus fuga urbem celerrime petentium, ut angustia locorum inter fugiendum non pauci opprimerentur; complurimi in fossam pro muro desilientes alius alium collisit: nonnulli telo suo aut semet ipsos, aut proxime corruentes vulnerarunt: multi humeros aut brachia luxarunt in illo casu: quidam denique gravius afflicti, dum incautius sese præcipitant, lumbos, aut crura perfregerunt. Causas tamen fugæ nonnulli has attulere, rem turpissimam honesto prætextu obvelare conati; videlicet fossas transversas, ab hostibus ductas, simul progressum eorum impediisse, simul sclopetarios per ea loca, quibus transeundum nostris erat, dispositos; ipsos vero propter locorum angustiam coarctatos, arma expedire nequuisse. Affingunt præterea non incruentam hostibus eam fuisse pugnam, tametsi nostri postremo terga dederint, amplius CCC. desideratos hostium in illo tumultu: quam rem equidem neque temere affirmare ausim, neque abnuere. Satis vero constat vel confessione multorum, qui illi pugnæ interfuerunt, turpem eam minimeque necessariam fugam extitisse; quibus saluti fuerit brevis adeo ad urbem receptus, quod sub ipsis prope mœnibus fugæ principium esset. Neque vero, quoniam haud satis prospere cesserat proxima eruptio, fuga a principio, ut plures asserabant, errore magis quam metu facta, idcirco desitum est excursari: quin postero die equitum turmæ egressæ plerosque hostium conciderunt, fusos denique ac fugatos insecuti sunt; captivum unum in urbem duxerunt facie ac toto capite raso, præter apicem, seu cristam, in vertice exstantem, digiti indicis longitudine, & superius labrum. Is postridie in editissimam partem turris ad divi Stephani perductus, indicavit cum alia multa, quæ hostes molirentur cupientissimi civitatis potiundæ, tum præcipue de cuniculis, quos agere cœpissent, ad murum non una modo parte subruendum.

dum. Cæterum hostes urbem aliquoties oppugnare aggressi, farmentorum faces vitiumque, ab radice convulsarum, quibus fossam implerent, portantes, eaque superata scalas muro admoverent; celeriter dispolitis bombardis a defensoribus urbis repulsi, incepto destiterunt: & sæpenumero innumerabili multitudini hostium nostrorum paucitas formidolosa fuit. Clamatum est ad arma haud raro noctuque & interdiu, ac suspecta ad loca, edito quovis tumultu, concursus: qui dato signo non præsto erant, in eos animadversum. Duo gregarii, vino ac somno semigraves, in cella quadam vinaria comprehensi, quod ab signis sine commeatu abfuisent, pro defensoribus in crucem sublati. Sæpius quidem hostes constituta acie magis ostentabant oppugnationem, quam ut eam prosequerentur: quamobrem obsessi suas quoque acies ad defensionem instructas habere, interdum horas quatuor, plus minusve, sub armis contra hostes consistere: qui ubi re infecta in castra rediere, & nostri cura ac metu oppugnationis liberati, relictis in statione cohortibus, quoniam, ordine inter se, certasque horas vigiliarum excubiarumque officia partiti erant, domum quisque suam atque in hospitium redierunt. Cæsar Solymannus fretus multitudine armatorum, ac jam pridem elatus victoriis, & felici gestorum a se bellorum successu, existimavit fore, ut simulatque urbi appropinquaret, invicti exercitus fama permoti cum cives tum milites urbe profugerent, desertaque & indefensa moenia relinquerent. Idcirco murales machinas, & reliquum oppugnandarum urbium apparatus, paucis exceptis bombardis, non adduxerat. Sed neque ea terrestri itinere tam longinque advectari, neque tuto navibus conduci poterant, Posonii regio præsidio collocato: qua ex arce navis una oneraria, commeatu onusta ac machinis, paulo ante a nostris pila bombardica percussa perierat.

Et jam extremum erat æstatis, & premebatur exercitus rerum necessariarum, sed imprimis frumenti papulique inopia. Itaque accensus incredibili cupiditate expugnandæ quamprimum urbis, statuit actis cuniculis suffodere, & rutris subruere murum, ac præcipue turrim Carinthianam, qua ex una in hostes tela adigi poterant, disiectam everfamque magnopere cupivit. Quocirca continenter die ac noctu sclopeti in murum explosi, tum ut nulla esset defendendi potestas, tum ut eorum sonitu sensus operis nostris

adimeretur. Cœpti sunt agi cuniculi ex domibus, propinquis pomœrio. Terræ quicquid eruebatur per manus traditum continuo foras egestum est: ubi vero inferiorem ad murum perventum erat, cavis eum complurimis aperuerunt; ex quibus tutus in fossam ingressus erat, & sclopetarii, in eis subsidentes, certo ac secure tormenta explodebant tanta vi, ut defensores muro facile depellerent. At qui aggerem ascendebant, ut murum dolabris subruerent, sub pluteis ab omni telorum genere tuti versabantur. Pluteos ex coriis bubulis, in furculis extentis, quas muro & aggeris solo infixेरant, pro tempore conficiebant. Neque vero fuisset irritus labor jam aggere perfosso, nisi ex captivo nostri comperissent, quæ maxime loca suffoderet hostis: qui facti certiores oculi operis, quod hostes miris variisque artibus celare nostros conabantur, ex templo militis gregarii industria ac solerte opera usi, qui plurimum ætatis in argentariis secturis consumpserat, ducta fossa ad tantum altitudinis, quantum hostes penetrasse conjectare poterant, cuniculum, sonitu auribus excepto, deprehenderunt. Atque ita in opere prope jam perfecto (nam & locali in cuniculi solo, pulveri bombardico supponendo, sub ipsis turris fundamentis jam parati erant) hostes turbaverunt. Deinde circum turrim fossam duxere. Quamobrem ea a parte a fodientibus in reliquum nihil periculi fuit. Quibus vero locis murum suffodere aggressi erant, actis cuniculis compluribus per domos in aggerem ascenderunt impune discursantes; quod nemo ex nostris in muro consistere audebat ob assiduos ictus sclopetorum, ac minime vanos, ubi quis paulo incautius de muro prospiciebat: tanta erat vel puncto temporis explodentium multitudo, ac peritia dirigendi, quidlibet certo ictu petentium. Perfosso deinde aggere, ac sub muri ipsius fundamentis pulvere bombardico in vasculis collocato, meatibusque obstructis, præter exiguum admodum & angustum foramen, per quod incendiario funiculo, ad os ejus deducto, ubi visum erat, pulverem succenderunt. Cujus vi atque impetu vehementi discussa pars muri cum ingenti fragore corruit. Fragmenta, appositis longuriis sublicisque, quibus nostri murum intrinsecus subfulcierant, ad hostes versum prociderunt. In illo tumultu ruentis muri superstantes treis milites, vi pulveris in sublime elati, cum ruinis incolumes in fossam deciderunt, quorum unus conversus, ex ruina muri saxo hostem

petens, a sclopetariis interfectus fuit. Sedata dein nube pulvereâ, ac fumo, obfessi, jamjam summa vi hostes oppugnatum venturos rati, cum signis primi quique vexilliferi, centuriones, tribuni eam ad partem convolant, quæ mœnibus nudata erat, quemvis impetum oppugnantium excepturi. Verum hostes reformidantes difficultatem aggeris ascendendi per recentes muri ruinas, quas demonstravimus foras procubuisse, urbem aggredi non ausi, continuo sese verterunt. Nostri liberati metu oppugnationis, evestigio trabibus, arborumque truncis, & ramis præacutis, & item doliis rudere & terra aggestitia, refertis ruinas obstruxere. Cohortes aliquot foras emissæ hostes inopinantes adorti plerosque confoederunt, aliis in fugam actis camelos quinque numero eripuerunt; pulverem præterea bombardicum, in vasculis compressum, quo aliam muri partem discutere hostes statuerant, ablatum in urbem deportaverunt.

Verum cum aliorum virtus militum tum præcipue Hispanorum egregia ac fidelis illum per tumultum opera enituit; qui ab ea parte urbis, quam supra demonstratum est eis in custodiam traditam, ad patefactum ruinis murum accersiti, tametsi parva manus erat, suis & ipsi sclopetis crebro laxatis, hostibus permolesti fuerunt. Sed neque interim hostes quiescere; qui alio loco haud procul porta Carinthiana suffossam muri partem simili, qua antea usi fuerant, arte discusserunt. Decem passuum in longitudinem ruina patebat. Ibi conferti omnes infestis animis ac totis viribus urbem aggressuri videbantur. Verum & prioris in oppugnando conatus infortunio perterriti, & cognita defensorum alacritate, vix tentata oppugnatione a nostris repulsi terga vertunt, amissis militibus circiter trecentis. Nostri non amplius quindecim in eo tumultu ceciderunt. Tam ex secunda pugna & nostrorum animi arrigebantur, & hostium minuebatur audacia; obfessaque deinceps magis urbs, quam oppugnata est. Tantus vero pavor ex eo in exercitum hostium militum vulgus occupavit, ut in reliquum neque fustibus, neque etiam ferro cæsi a ducibus suis ad oppugnandam urbem potuerint compelli. Deinde rursus machinis omnibus ac tormentis turrim petiere; neque cessatum est quoad superius propugnaculum cum magna parte munimentorum dejicerent: cujus postea ruina tecti aliquot ex nostris oppressi fue-

runt: verum noctu celeriter resecta munitione, hostes incepto ab-
sistere coacti sunt.

Hæc ubi conata parum processere, per cuniculos juxta re-
giam actos, sperabant posse subrui armamentarium, in quo præ-
ter cætera pulveris bombardici magna vis inerat; qui si fuisset suc-
census, incomparabilem profecto cladem civitati attulisset. Præ-
terea areas quoque, in quibus milites nostri proxime murum in sta-
tione collocati erant, suffodere aggressi sunt: quod ubi a nostris
animadversum est, transversas fossas ducendo hostium opus eluse-
re. Quod pulveris erat in armamentario, in ædem divi Stephani de-
portatum est. Præterea ex civibus delecti, qui apothecas, alias-
que subterraneas cellas ingressi, passim terræ auribus admotis soni-
tum captabant fodientium. Siquidem compertum erat ex captivis,
hostes, ubi aperta vi urbem expugnare nequirent, diversis locis
per cuniculos, quos jam plurimos agere cœpissent, improvise in
urbem penetrare statuisse. Sed neque dum Cæsar Turcarum, ta-
meti conatus tot ac tam ingentes frustra fuere, spem potiundæ ur-
bis projecit; quæ ubi nec aperta, nec vi occulta capi poterat,
eam fraude aggredi constituit, si forte felicior dolus foret virtute.
Itaque optimum factum putavit, si per speciem transfugarum in
urbem acciperentur, qui opportunis locis tecta urbis incenderent eo-
dem tempore, quo & ipse e ductis omnibus copiis mœnia oppugnaret,
nudatumque defensoribus murum ascenderet, militum civiumque manu
ancipiti malo distracta. Reperti sunt in exercitu treis Germani transfu-
gæ, quibus plurimum audaciæ inerat, atque animus ad consciscendum
facinus quamlibet atrox & magnum. His ingentia pollicendo persuadet,
uti noctu ad custodias urbanas accedant, quarum in colloquium admissi,
ajant, se captivos, ruptis vinculis ex Turcarum castris profugisse: obse-
crare ut mœnibus accipiantur priusquam illucescat; ne ab hostibus
deprehenso sub lucem, atque in castra retracti per summos crucia-
tus interficiantur. Misericordia adducti nostri eos receperunt; qui
dum loca incendio maxime idonea quærunt, & notant unum alte-
rumque diem, tabernas interim ingressi & œnopolia, liberalius
æquo & splendide convivantes argenteolos Turcaicos exprompse-
runt: qua ex re nostris haud levis injecta suspicio fuit proditio-
nis, & occulti alicuius ac maxime mali facinoris. Proinde jussu
magistratus extemplo capti, violentaque in eos exercita quæstio-
ne,

ne, haud diu torti fatentur, se a Cæsare Solymanno maximis propositis præmiis subornatos, ut intromissi quinque minimum urbis loca opportuna incenderent: quo facto confestim per murum sese foras eicerent, ac hostibus indicarent, quibusnam a partibus munitiones essent accuratiores a nostris excitatæ, quibusque locis consisteret frequentior propugnantium multitudo. Quippe statuerant, simul incendia erupissent, occupatis defensoribus in restinguendo, incredibili cum armatorum numero, quos ad hoc negotii juxta proximum urbi collem collocaverat, murum indefensum subire, ac summa vi urbem oppugnare & capere munimenta, priusquam nostri ad propugnandum convenirent. Expresso tormentis facinoris indicio, transfugarum corpora supplicio tradita, in quaterna frustra fœde dissecta fuere.

Cognitum dein fuit ex alio captivo, Solymannum incredibili cupiditate potiundæ urbis accensum, si vis, si dolus, si denique reliqui omnes conatus frustra essent, decreuisse tandem, omnibus copiis productis, corona urbem oppugnare; quæ res eo credita a nostris magis fuit, quod totum illud biduum, intermisso omni hostili negotio, Turcæ conquieverant: nimirum ut cibo ac quiete refectionis corporibus, vegetis suis atque integris militibus nostros, nocturna diurnaque opera ac vigiliis fessos, fortissime adoriretur. Quamobrem non solum suspectioribus jam, sed omnibus in locis nostri per omne illud tempus sub armis excubare, & stare pro muro in acie: nihil remisse, nihil segniter fieri. His maxime modis spe sua frustrati hostes, cum neque obsidioni spatium diuturnius reliquum foret, propter exactam æstatem, ac pruinas nivesque præmaturas, tum oppugnandi consilia in irritum omnia cecidissent: sclopetarii rursus sub vesperum suum quisque tormentum explodere jussi, fortuitis ictibus mœnia, tecta domorum, ac quicquid casu obviam erat, acerrime ferire. Ante vero noctem concubiam, dato jamdudum profectionis signo, re infecta hostes obsidionem soluturi, castra, ac quicquid villarum ædificiorumque circa urbem fuit, incenderunt, magno numero captivorum interfecto, quorum opera in obsidione servilem in modum, aliquorum etiam libidinose corporibus abusi erant, raptim profugiunt, Cæsarem ante biduum profectum consecuti, ac præda potiti ingenti, præsertim hominum; fuitque discessus ille fugæ similior, quam profectioni. Ex captivis, qui furtim elapsi redierunt, accepimus, complures ex hostibus lachrymas non tenuisse,

quia infecto negotio ab urbe recedere fuerint coacti. Ad hoc præpotentem unum ac principem virum a nostris interfectum acerbissimo luctu profecutos fuisse memoraverunt. Sub hostium discessum crebri atque horribiles ejulatus totius prope exercitus exaudiebantur. In incerto habetur, utrum hostilis illa vociferatio, ut fert consuetudo Turcarum, fuerit, an magis clamor & comploratio captivorum, quos crudelissime cujusque generis atque ætatis homines conciderunt: fuitque ea veluti pecorum trucidatio inhumana ac fœda. Cæterum credibile est, postremo hostes de industria simulasse oppugnationem, parte copiarum maxima ad collem propius urbem e castris educta, ut nostros Cæsaris discessum ex majoribus castris celarent: quo profecto Abrahamus cum circiter quinquaginta millibus equitum, in statione collocatis ac præsidio, novissimum agmen ducebat, operiens donec totus exercitus cum impedimentis, & abacta omni præda incolumis abiret; ne animadversa profectio hostium, nostri eos insequerentur, ac postremos carperent: quod tamen, sed nimium sero accidit. Siquidem Joannes Cacianer cum turmis octo equitum, & cohortes duæ peditum egressæ passim in agro ac vicis agentes prædam hostes, eoque tardius recedentes interceperunt, atque haud paucos colonos & agrestes cum liberis ac conjugibus ex servitute fœda eripuerunt.

Porro hostes tum obsidionis tempore plurimis interfectis, tum in recedendo magna detrimenta acceperunt, permulti fame ac frigore perempti: alii incommoda valetudine affecti perierunt: fustulitque lues mortifera, cum jumentorum, præcipue camelorum, tum hominum magnum numerum: quorum corpora passim in castris, vineis, ac per viam publicam, atque adeo nusquam non locorum strata computruerunt. Enimvero causas solutæ obsidionis inter alias hæc præcipuas commemorant: primum inopiam commeatus, summamque rei frumentariæ angustiam, qua gravissime conflictati hostes, pomis uvisque immaturis vescebantur; equi strictis arborum frondibus & vitium pampinis tolerabantur. Deinde formidasse hyemem præmaturam, cujus impatientissimi sunt Turcæ, utpote sub cælo temperatiore & regionibus ab aquilone remotis nati atque enutriti. Postremo quod jam rumor non incertus agitabatur de auxiliis Germanorum Bohemorumque longe maximis, quos Rex Ferdinandus, celeriter non tantum subsidio obsessis venturus, adducere dice-

dicebatur, sed ut cum hostibus prælio decerneret: qui jam diutina fame rerumque necessariorum indigentia vexati, defessi majore ex parte jam, & exangues, vires & alacritatem omnem amiserant. Adhuc obsidente urbem Turcarum exercitu, nostri ex captivis intellexerant, placere Abrahamo permutationem captivorum. Super ea re literas ad illum cum nuncio miserunt, certioresque fecerunt, sibi quoque cordi esse, ut more militari captivi utrinque æqua permutatione redimantur; quibus perlectis, donatum veste holoserica nuncium cum literis Italico sermone ac mandatis remittit; quarum exemplum, latine versum, infra scriptum est. *Abrahamus Satrapas, Dei gratia supremus Secretarius & a consiliis Illustriss. & invictissimi Caesaris Turcarum Sultani Solymanni, ejusque totius imperii præfectus & gubernator. Magnifici ac generosi duces & supremi capitanei. Ex literis, quas nobis reddidit tabellarius vester, facti sumus certiores vestræ voluntatis. Ceterum sciatis, nos in Austriam haud animo expugnandi urbem exercitum duxisse, sed venisse questum Archiducem vestrum Ferdinandum, quem tamen non invenimus: cujus rei gratia, jam tot in dies hic opperientes illum, consedimus; verum is nullus apparet. Porro heri treis captivos hinc libere dimisimus, ut ad vos redirent, sperantes vos similiter facturos, ac vicissim nostros huc remissuros: quemadmodum nuncio vestro coram hæc dicenda plenius commisimus. Licebit autem tuto semper aliquem unum ex vobis in castra mittere captivos inquisitum, ac tali in negotio de fide nostra nihil solliciti dubiique estote. Quod vero militibus Budæ vestris servata fides non fuerit, id sane ipsorum culpa, minime vero nostra accidit. Ex castris ad Viennam dimidiato Octobre, Anno MDXXIX. Præterea & alterum captivum nobilem, eo ipso die fericis atque auro interstinctis vestibus donatum, ad principes ac bellicæ rei consultos eadem de re misit. Erat epistola illius non more nostro annulo signatorio filoque & cera obsignata; verum convoluta tantummodo charta levigata atque oblonga, appiæto insigni ejus, quæ est defectæ Lunæ imago supra lituum constituta (1).*

(1) Non Luna supra lituum constituta, verum sigillum, annulo, sepia illito, expressum; vel certe elementa, cum in modum ducta, nomen Ibrahimi & dignitatem indicantia: hoc quippe more epistolas suas obsignant Turcæ. De Lunæ imagine, insigni Mohammedanorum consule HADRIANI RELANDI eruditissimam libellum de Religione Mohammedica p. 167.